

Talmud

babiloński

Traktat Chagiga

Tłumaczenie i komentarz
Gwido Zlatkes

Wprowadzenie
do TALMUDU
Krzysztof Pilarczyk

Wydawnictwo WAM

PRZEDMOWA TŁUMACZA

Głównym przedmiotem traktatu *Chagiga* (Ofiara świąteczna), należącego do porządku *Moed* (Święto) są szczególnie składania ofiar w trzy „święta pielgrzymkowe”, najważniejsze wydarzenia w żydowskim kalendarzu: Święto Namiotów (Sukkot), Święto Przaśników (Pesach) i Święto Tygodni (Szawuot). W czasach gdy istniała świątynia w Jerozolimie (tj. przed rokiem 70. n.e.) w święta te wszyscy Izraelici – tj. wszyscy mężczyźni – mieli obowiązek się w niej stawić z ofiarami. Obowiązek ten ustanawiała Księga Powtórzonego Prawa (16, 16): **Trzy razy do roku ukaże się każdy mąż przed Panem, Bogiem twoim, w miejscu, które sobie obierze: w Święto Przaśników, w Święto Tygodni i w Święto Szafasów Nie ukaże się przed obliczem Pana z próżnymi rękami.**

Pierwszy rozdział traktatu omawia szczegółowo nakazy i zakazy dotyczące trzech rodzajów składanych w te święta ofiar. Całopalna ofiara pielgrzymki (עולת ראייה, *olat reja*) i świąteczna ofiara pojednania (שלמי חגיגה, *szalmi chagiga* – stąd nazwa traktatu) powinny być złożone już pierwszego dnia święta. Trzecim rodzajem były ofiary radości (שלמי שמחה, *szalmi simcha*) spożywane w przeciągu całego święta. W odróżnieniu od ofiary całopalnej, w ofiarach *szalmi* jedynie część ofiary (אימרים, *emurim*, tj. tłuszcz i niektóre organy wewnętrzne) spalana była na ołtarzu, część (תרומה, *teruma*) oddawano kapłanom, pozostałość spożywał ofiarodawca i jego domownicy.

Pierwsza *miszna* traktatu zajmuje się uściśleniem sformułowania „każdy mężczyzna”, czyli tym kto jest zobowiązany do stawienia się, a kto jest zwolniony ze względu na wiek, zdrowie, status w społeczeństwie bądź inne okoliczności. Następnie analizowana jest kontrowersja pomiędzy szkołą Szammaja a szkołą Hillela dotycząca minimalnej wartości pieniężnej ofiar przynoszonych do świątyni.

Druga *miszna* pierwszego rozdziału zajmuje się pochodzeniem przynoszonych ofiar: ofiary pojednania i radości mogą pochodzić z drugiej dziesięciny (מעשר שני, *maaser szeni*), części plonu specjalnie przeznaczanej na ofiary składane i spożywane w Jerozolimie. Natomiast ofiary całopalne muszą pochodzić w całości z nieuświęconego (חולין, *chullin*, tj. wszystko co nie jest uświęcone). Oznacza to również, że zwierzęta ofiarne w pierwszym przypadku mogą, a w drugim nie mogą zostać kupione za pieniądze ze sprzedaży produktów z drugiej dziesięciny. Z kolei trzecia *miszna* omawia zależność między zamożnością przynoszącego ofiarę i liczebnością jego domowników a wielkością ofiary.

Święta pielgrzymkowe trwały kilka dni. Pierwszy (i czasem ostatni) dzień obchodzono jako pełne święto, natomiast dni między nimi miały charakter „półświęteczny”, tzn. zezwalano w nie na wykonywanie wielu czynności w święto zabronionych¹. Następna *miszna* omawia możliwości substytucji, czy też „nadrobienia” w środkowe dni święta za ofiarę nie złożoną pierwszego dnia. Natomiast jeśli ktoś nie złożył ofiary w ciągu całego okresu święta, nie miał już możliwości zadośćuczynienia.

Końcowa część pierwszego rozdziału traktatu *Chagiga* (karty 10a-11b) zajmuje się uzasadnieniami biblijnymi praw dotyczących różnych nie powiązanych ze sobą zagadnień – zasadą organizacji tej *miszny* jest formuła, iż dane przepisy „są jak góry zawisłe na włosku gdyż mają

¹ 39 prac, których wykonywanie jest zabronione w szabat i święto wyliczone jest w traktacie *Szabat*.

mało wzmianek w Pismach² a wiele przepisów”. *Gemara* wskazuje, że choć w rzeczywistości istnieje dla nich podstawa biblijna, mimo to specyficzne przypadki wymagają szczegółowych rozstrzygnięć.

Pierwsza *miszna* drugiego rozdziału (karty 11b-16a) przynosi obszerną panoramę wątków ezoterycznych i mistycznych. Znajdujemy tu praktycznie wszystkie główne tropy obecne w późniejszej ezoterycznej tradycji żydowskiej, kabale: *dzieło początku* i *dzieło rydwanu*, wstąpienie do mistycznego ogrodu *Pardes*, szczegółowy opis kolejnych warstw i pałaców nieba, elementy angelologii i gematrii, rozważania na temat imion i rozmiarów Boga, „niebieską Jerozolimę”, czyli korespondencję tego co na górze z tym co na dole, itd. Szczegółne miejsce w tej części zajmują fragmenty poświęcone Eliszy ben Awuja („Acherowi” czyli Odmieńcowi), sztandarowej „czarnej owcy” judaizmu.

Po tej obszernej dygresji mistycznej, w drugiej *misznie* rozdziału drugiego traktat *Chagiga* powraca do dyskusowania konkretnych szczegółów wykonywania rytuału, mianowicie kwestii nakładania rąk na łeb zwierzęcia ofiarnego (סמיכה, *smicha*): czy jest to dozwolone w święto, które przypada w szabat i w jakim zakresie nakładanie rąk dozwolone jest kobietom. *Miszna* ta jest ważna również jako źródło do historii *Talmudu*, jako że wymienia *zugot*, przywódców *sanhedrynu* w latach 140 pne – ok. 20 ne., czyli w okresie bezpośrednio poprzedzającym *tannaitów*. Następna *miszna* wprowadza zagadnienie nieczystości rytualnej i jej stopni, obszerniej potraktowane w rozdziale trzecim. Jest ono związane z głównym tematem traktatu, jako że pielgrzym powinien składać i spożywać ofiary w stanie rytualnej czystości; *Chagiga* omawia warunki oczyszczenia i związane z nim intencje.

Nieczystość rytualna, (טמאה, *tuma*) obejmuje cztery kategorie: osoby, narzędzia (w tym odzież), żywność oraz napoje. Przy czym nieczystość jest stopniowalna; przekazuje się ją poprzez dotyk a kolejny

² Tj. w całej *Torze*: Pięcioksięgu, Prorokach i Pismach.

przedmiot jest skażony w niższym stopniu. Stopień najwyższy, אבות אב, *aw awot hatuma* to ludzkie zwłoki. Kolejny stopień, אב, *aw hatuma*, „ojciec nieczystości”, to osoba lub przedmiot, który zetknął się z nieczystym przedmiotem: zwłokami człowieka lub padliną zwierzęcia nie zarżniętego rytualnie, kobietą miesiączkującą lub po porodzie, martwym płazem itd. Z kolei osoba która zetknęła się z *aw hatuma* to ראשון לטמאה, *riszon latuma* (w skrócie *riszon*), skalany w pierwszym stopniu, a osoba, która przejmuje skalanie od tej osoby to שני לטמאה, *szeni latuma*, w skrócie *szeni*. Nieczystość rytualna może być przekazywana aż do czwartego stopnia.

Jeśli nieuświęcona żywność została skalana w drugim stopniu, nie może już być użyta do ofiary. Z *terumą* – częścią oddawaną kapłanom i z uświęconą żywnością związany jest większy stopień świętości, dlatego dyskwalifikuje je nawet skalanie w trzecim i czwartym stopniu.

Rytualne oczyszczenie to przede wszystkim, choć nie wyłącznie, zanurzenie w *mykwie*, tak osób jak i przedmiotów. Reguły rządzące zanurzeniami, towarzyszące im intencje oraz inne prawa i restrykcje odnoszące się do czystości rytualnej produktów przeznaczonych na ofiary w święta pielgrzymie są przedmiotem rozdziału trzeciego *Chagigi*. W szczególności rozróżnia się tu pomiędzy „partnerem” (חביר, *chawer*, człowiek znający przepisy czystości rytualnej i ściśle je stosujący) a „wieśniakiem” (עם הארץ, *am haarec*, prostak, nieuczony): w jakiej mierze od tego ostatniego można przyjmować żywność i naczynia używane do ofiar³. Końcowe *miszny Chagigi* omawiają pokrótce oczyszczenie świątyni po święcie.

³ *Chawer* to Izraelita, który poprzez formalną deklarację złożoną w obecności trzech innych *chawerim* zobowiązuje się do ścisłego wypełniania przepisów dotyczących czystości rytualnej. Najważniejszym źródłem informacji na temat *chawerim* jest *Tosefta Demai* 2, 2 – 3, 9. Ponieważ drobiazgowo analizowanie i interpretacja Tory (pisanej i ustnej) były domeną *faryzeuszów*, przeciwstawienie *chawerim* i *amei haarec* niedwuznacznie wskazuje na faryzejskie korzenie kompilatorów Talmudu.